

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำชุมชน เพื่อรองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน¹ กุลสินทร์ อภิรัตน์เรเดช² มูรณจิตร แก้วศรีมล³ ทชชยา วนะบวรเดชน⁴
กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์⁵ วรัญญา กิตติวงศ์วัฒนชัย⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชน พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้นำชุมชน และประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งการเรียนรู้ที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ประโยชน์ โดยใช้ศูนย์อุทกทวารวดี ตำบลสระยายโสม อำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่วิจัย กลุ่มตัวอย่างคือผู้นำชุมชนในอำเภอดู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสำรวจความต้องการแหล่งการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนมีความต้องการแหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อดิจิทัล และแหล่งการเรียนรู้ประเภทสถาบันบริการสารสนเทศ มีความต้องการเนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ และ หมวดเทคโนโลยี มีความต้องการรูปแบบการบริการด้านอาคารสถานที่สำหรับจัดประชุม จัดกิจกรรมเชิงวิชาการ หรือจัดกิจกรรมอื่นๆ สำหรับชุมชน การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้นำชุมชน โดยการพัฒนาอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ และจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้นำชุมชน จากการประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งเรียนรู้ที่ไปใช้ประโยชน์ พบว่าเน้นการนำไปใช้เป็นที่จัดกิจกรรมเชิงวิชาการสำหรับชุมชน โดยเห็นว่าแหล่งเรียนรู้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางกายและทางใจในระดับมากที่สุดทั้งสองด้าน

คำสำคัญ: แหล่งการเรียนรู้; ผู้นำชุมชน; การพัฒนาชุมชน

¹ ปร.ด. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) อาจารย์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อีเมล chollada65@yahoo.com

² อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

³ อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁴ อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁵ อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁶ อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Received: 01/06/2019 ; Revised: 10/06/2019 ; Accepted: 27/06/2019

Development of Learning Source for Community Leaders to Support the Development in the 21st Century

**Chollada Pongpattanayothin¹ Kulsirin Aphiratvoradej² Buranajit Kaewsrinol³
Tachaya Wanabovorndej⁴ Kanyawan Kamnedsin⁵ Waranya Kitiwongwattanachai⁶**

Abstract

The objectives of this research were to study the needs of community leaders, to develop appropriate learning sources for community leaders and to assess the satisfaction of community leaders towards the use of learning sources to support 21st century development by using research areas at U-Thong Dawarawadee Center, Sa Yai Som Sub-district, U-Thong District, Suphan Buri Province. Population and sample were community leaders. The research instruments were a questionnaire survey of community leaders' needs and the satisfaction assessment of community leaders toward the use of learning sources. The research findings are as follows: The most demand for types of learning sources was digital media and information services institution, the most demand for contents was social sciences and technology or applied science, the most demand for services and activities was building venues for organizing meetings, academic activities, or other community activities. The development of learning sources was proceeded by developing facilities equipment and collection development. The community leaders satisfaction assessment was emphasized on the use to serve as an academic community activity. It was found that learning source was beneficial for physical and mental development at the highest level on both sides.

Keywords: Learning Source; Community Leader; Community Development

¹ Ph.D. (Education for Locality Development), Lecturer in Library and Information Science Program, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, e-mail: chollada65@yahoo.com

² Lecturer in Chinese Program, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

³ Lecturer in Public Administration Program, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

⁴ Lecturer in Public Administration Program, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

⁵ Lecturer in Public Administration Program, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

⁶ Lecturer in English Program, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

บทนำ

การพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมมิติการพัฒนาสำคัญ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมและความร่วมมือ โดยการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนามิติด้านสังคมในประเด็นด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มุ่งให้คนมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปัจจัยที่จะทำให้การพัฒนาดังกล่าวประสบความสำเร็จตามเป้าหมายประการหนึ่งคือ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ที่จะทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถคิดเองปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และในที่สุดจะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวคิดด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 ที่กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในประเด็นยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ประการหนึ่งคือ เพื่อเตรียมคนในสังคมไทยให้มีทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดไว้ว่า “คนไทยมีการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” และมีแนวทางการพัฒนาในประเด็นด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ “การปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต” (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016, 65-70) ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารากฐานสำคัญที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จประการหนึ่งคือการพัฒนาปรับปรุงแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นแหล่งในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งในปัจจุบัน แหล่งการเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ให้บริการทรัพยากรการเรียนรู้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ เท่านั้น หากสามารถใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบตามกระบวนการทัศน์ใหม่ในศตวรรษที่ 21 ส่วนการที่แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนจะสามารถให้บริการเข้าถึงประชาชนในชุมชนได้ในวงกว้าง ต้องอาศัยการเริ่มต้นจากกลุ่มผู้นำชุมชน ในฐานะที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญโดยตรงในการเป็นแกนนำรับนโยบายจากรัฐบาลลงสู่ท้องถิ่นหรือชุมชน ตามหลักการกระจายอำนาจจากการบริหารราชการส่วนกลางสู่ท้องถิ่น และเป็นตัวแบบที่ดีในการนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ในที่สุด (Pannasil, Kenaphoom & Kosolkittiampon, 2015, p.149)

จากการศึกษาแนวคิดการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจประเด็นด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โดยริเริ่มจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำชุมชนเป็นแกนนำ คณะผู้วิจัยจึงทำการสำรวจพื้นที่ดำเนินการที่เหมาะสม และได้กำหนดพื้นที่ดำเนินการที่ศูนย์อุทองทวารวดี ตำบลสระยายโสม อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการให้บริการวิชาการและการวิจัยร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ดังกล่าวมีห้องสมุดที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นทุนเดิม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะสามารถพัฒนาและขยายขอบข่ายการบริการสู่ชุมชนต่อไปได้ แต่ในปัจจุบัน ห้องสมุดดังกล่าวยังไม่ได้เปิดกว้างสำหรับให้ชุมชนใช้ประโยชน์เท่าที่ควร และการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ยังไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนตามแนวทางการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนอย่างชัดเจน ประกอบกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มุ่งให้เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับภาคประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ในครั้งนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21
- 2) เพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21
- 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งเรียนรู้ที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ประโยชน์

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แนวคิดด้านแหล่งการเรียนรู้ แนวคิดด้านผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านแหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง ที่หรือสถานที่สำหรับใช้ในการจัดเก็บ บันทึกข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร ประสบการณ์ ทุกรูปแบบ รวมถึงการจัดบริการให้บุคคลได้เข้าถึงแหล่งความรู้เหล่านั้นได้อย่างสะดวกรวดเร็วและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคมที่ดีต่อไป โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการที่สามารถทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเองปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และกลายเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในที่สุด (Imsuwan, 2009) แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งรวมหรือศูนย์รวมสิ่งต่างๆ ได้แก่ แหล่งรวมองค์ความรู้ แหล่งรวมกิจกรรม แหล่งรวมความรักสามัคคี แหล่งฝึกประสบการณ์ โดยสามารถจำแนกประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประการ คือ ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางกาย เป็นการพัฒนามีผลกระทบต่อร่างกายที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ ได้แก่ ด้านสุขภาพ พละนาถัย ด้านความรู้ ความสามารถ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านครอบครัว ด้านการสื่อสาร และ ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางใจ เป็นการพัฒนามีผลกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ หรือกระบวนทัศน์ ที่ไม่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านสุนทรียภาพ ด้านความมั่นคง และ ด้านการสร้างควมมีส่วนร่วมในชุมชน (Committee on the Development of Quality of Life for People, 2017) แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสามารถจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท ได้แก่ สถาบันบริการสารสนเทศ สถานที่ราชการและเอกชน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ทางภูมิศาสตร์ กิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม บุคคล และ สื่อ โดยมีองค์ประกอบ การดำเนินงาน ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการ งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากรการเรียนรู้ อาคาร สถานที่ และ ครุภัณฑ์ การบริการ เครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน และ การประเมินคุณภาพ (Thai Library Association, 2006) องค์ประกอบสำคัญของแหล่งการเรียนรู้คือทรัพยากรการเรียนรู้ หรือ สื่อ วัสดุ รูปแบบต่างๆ ที่ใช้บันทึกข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้ สามารถจำแนกการจัดเก็บได้ตามเนื้อหาในระบบสากล รูปแบบของบริการและกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ บริการที่นั้งอ่าน บริการยืม-คืน บริการสืบค้นออนไลน์ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า หรือบริการอ้างอิง บริการให้คำปรึกษาแก่ชุมชน บริการอาคารสถานที่

บริการจัดกิจกรรมเชิงวิชาการ และ บริการจัดกิจกรรมเชิงนันทนาการ เป็นต้น (Ampanwong, 1990; Tulyasukh, 2006, pp. 1-13)

2. แนวคิดด้านผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชน หมายถึง ประธานหรือหัวหน้าของชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับของบุคคลในชุมชน อาจเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการที่มีความรู้ความสามารถจนได้รับการยกย่องนับถือจากคนในชุมชน หรือผู้นำอย่างเป็นทางการที่ผ่านกระบวนการสรรหาและเลือกสรรอย่างเป็นระบบ ซึ่งการสรรหาเป็นการเสาะแสวงหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งที่กำหนด และการเลือกสรรเป็นการพิจารณาบุคคลที่ได้ทำการสรรหามาแล้วมาคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุดอีกครั้ง ซึ่งโดยส่วนใหญ่วิธีการเลือกสรรผู้นำชุมชนมักใช้วิธีการเลือกตั้งจากสมาชิกในชุมชน (Office of the Civil Service Commission, 2009) ผู้นำชุมชนจำแนกได้หลายรูปแบบ ได้แก่ ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบเสรี ผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้นำแบบมีความสามารถพิเศษ ผู้นำแบบเชิงปฏิรูป ผู้นำแบบผู้ประกอบการ และผู้นำด้วยตนเอง (Sritong, 2009, pp. 92-118; Sasithornsawapa, 2017; Polsri, 2013) ซึ่งผู้นำชุมชนในศตวรรษที่ 21 ควรมีทักษะสำคัญ คือ ทักษะการคิดวิจยารณญาณและการประเมิน ทักษะการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ ทักษะการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ทักษะการผลิตและคิดนวัตกรรม ทักษะการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารและความมั่นใจในตนเอง และ ทักษะทางคุณธรรมและความรับผิดชอบ (Sinlarat, 2014, pp. 26-29)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 23 เรื่อง จำแนกประเด็นการทบทวนเป็น 3 ด้านใหญ่ คือ ด้านแหล่งการเรียนรู้ ด้านผู้นำชุมชน และด้านการพัฒนาชุมชน ด้านแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วยสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนชุมชนประเภทต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านผู้นำชุมชน ประกอบด้วยสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนในมิติต่างๆ คุณลักษณะภาวะผู้นำยุคใหม่ สมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพ บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 และ ผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วยสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน การพัฒนากลุ่มอาชีพ และ แนวทางการพัฒนาชุมชน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี หรือแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ใช้วิธีการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งเรียนรู้ที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ประโยชน์ ใช้วิธีการสำรวจเชิงปริมาณผสมผสานกับการสำรวจเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินงานจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือผู้นำชุมชนตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านซึ่งหมายรวมถึงผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 154 หมู่บ้านๆ ละ 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 308 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสำรวจความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินค่าตรรกะความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม หรือค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา ผลการประเมินรายข้อมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 0.50 ทุกข้อ ส่วนค่า IOC เฉลี่ยโดยภาพรวมเท่ากับ 0.87 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพใช้ได้ โดยได้รับแบบสำรวจตอบกลับจำนวน 244 ชุด คิดเป็นร้อยละ 79.22 การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 เป็นการนำผลจากการสำรวจความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 มาดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและการนำไปใช้ประโยชน์ โดยมีการพัฒนาด้านอาคาร สถานที่ วัสดุและครุภัณฑ์ และด้านทรัพยากรการเรียนรู้ โดยเน้นทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทหนังสือครอบคลุมทั้ง 10 หมวดในระบบบทศนิยมของดิวิอี

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งเรียนรู้ที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ประโยชน์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนนี้ คือกำนันประจำตำบลต่างๆ ในอำเภออุ้มทองจำนวน 13 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจงเพื่อเป็นตัวแทนผู้นำชุมชนในการให้ข้อมูลด้านการนำแหล่งการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ ในขั้นตอนนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าใช้บริการแหล่งการเรียนรู้และให้ข้อมูลได้จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 38.46 เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้คือแบบประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งเรียนรู้ที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ประโยชน์ ทั้งแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิดประกอบการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยจัดทำจดหมายเชิญตัวแทนผู้นำชุมชนเพื่อเข้าร่วมพิธีเปิดและแนะนำแหล่งการเรียนรู้หลังจากที่ได้จัดระบบเรียบร้อยแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณคือค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายความโดยประมวลจากข้อมูลการสัมภาษณ์

ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาเรื่องการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ครั้งนี้ สามารถสรุปออกเป็นประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ 3 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการแหล่งการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21
ด้านประสบการณ์ในการใช้แหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภท พบว่า ผู้นำชุมชนมีประสบการณ์ในการใช้แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล และ แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อดิจิทัลในระดับมาก มีประสบการณ์ในการใช้แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ในระดับปานกลาง และมีประสบการณ์ในการใช้แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถาบันบริการสารสนเทศในระดับน้อย ด้านความต้องการประเภทของแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภท พบว่า ความต้องการประเภทของแหล่งการเรียนรู้ในระดับมากทุกรายการ ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อดิจิทัล แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถาบันบริการสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล และ แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ ด้านความต้องการเนื้อหาทรัพยากรการเรียนรู้ตามระบบสากล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดพบว่า มีความต้องการในระดับมาก 2 หมวด ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ หมวด 300 สังคมศาสตร์ และหมวด 600 เทคโนโลยี ความต้องการในระดับปานกลางมี 7 หมวดตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ หมวด 000 วิทยาการคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ ความรู้ทั่วไป หมวด 100 ปรัชญา หมวด 200 ศาสนา หมวด 500 วิทยาศาสตร์และหมวด 900 ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์อยู่ในลำดับเท่ากัน หมวด 400 ภาษาและหมวด 700 ศิลปะและนันทนาการอยู่ในลำดับเท่ากัน ส่วนหมวด 800 วรรณกรรม วรรณคดีมีความต้องการในระดับน้อยซึ่งอยู่เป็นลำดับท้ายสุด ความต้องการรูปแบบบริการและกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ บริการอาคารสถานที่สำหรับจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน รองลงมาคือการจัดกิจกรรมเชิงวิชาการสำหรับชุมชน ได้แก่ การจัดประชุม อบรม สัมมนา เชิงวิชาการ และบริการให้คำปรึกษาแก่ชุมชน

2. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้นำชุมชนที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21
ด้านอาคาร สถานที่ และครุภัณฑ์ ที่ตั้งอาคารสถานที่ของแหล่งการเรียนรู้คือ ที่ศูนย์อยู่ทองทวารวดี เลขที่ 95 หมู่ 1 ตำบลสระยายโสม อำเภอดำรงวิทยะปาริชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี รหัสไปรษณีย์ 72220 โดยการจัดหาและพัฒนาวัสดุ ครุภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตู้หนังสือ ชุดโต๊ะเก้าอี้ที่นั่งอ่าน เก้าอี้สำนักงาน กระดาษติดผนัง ม่านกรองแสง พรม รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ตกแต่ง ได้แก่ แจกันดอกไม้ นาฬิกา รูปภาพ เป็นต้น โดยใช้หลักการจัดอาคาร สถานที่ และครุภัณฑ์ คือหลักความเพียงพอ หลักความกลมกลืน หลักความแตกต่าง หลักความสว่าง และหลักความต่อเนื่องประสงค์ ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ โดยการจัดหาและพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทหนังสือจำนวนทั้งสิ้น 1,181 รายการ จำแนกเนื้อหาทรัพยากรการเรียนรู้ตามระบบทศนิยมของดิวอี้ ซึ่งเป็นระบบสากล ประกอบด้วยหมวดต่างๆ 10 หมวดใหญ่ โดยแต่ละหมวดมีจำนวนทรัพยากรการเรียนรู้แตกต่างกันออกไปตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หมวด 300 สังคมศาสตร์ จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 517 รายการ คิดเป็นร้อยละ 43.78 หมวด 600 เทคโนโลยี จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 265 รายการ คิดเป็นร้อยละ 22.44 หมวด 000 วิทยาการคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ ความรู้ทั่วไป จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 134 รายการ คิดเป็นร้อยละ 11.35 หมวด 900 ประวัติศาสตร์

ภูมิศาสตร์ จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 107 รายการ คิดเป็นร้อยละ 9.06 หมวด 200 ศาสนา จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 35 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.96 หมวด 500 วิทยาศาสตร์ จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 32 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.71 หมวด 700 ศิลปะและนันทนาการ จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 32 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.71 หมวด 800 วรรณกรรม วรรณคดี จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 31 รายการ คิดเป็นร้อยละ 2.62 หมวด 100 ปรัชญา จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 15 รายการ คิดเป็นร้อยละ 1.27 หมวด 400 ภาษา จำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสิ้น 13 รายการ คิดเป็นร้อยละ 1.10

3. การประเมินความพึงพอใจของผู้นำชุมชนต่อการนำแหล่งเรียนรู้ที่รองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ประโยชน์ ด้านรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมผู้นำชุมชน

มีความพึงพอใจต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้นำชุมชนมีความพึงพอใจต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด 4 รายการตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ประโยชน์ด้านการใช้เป็นที่จัดกิจกรรมเชิงวิชาการสำหรับชุมชน ได้แก่ การจัดประชุม อบรม สัมมนา เชิงวิชาการ ประโยชน์ด้านการให้คำปรึกษาแก่ชุมชน ประโยชน์ด้านการใช้อาคารสถานที่สำหรับจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน และ ประโยชน์ด้านการใช้เป็นที่นั่งอ่านทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมผู้นำชุมชนมีความพึงพอใจในประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด และหากจำแนกออกเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางกาย และประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางใจ พบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้านเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางกาย ผู้นำชุมชนมีความพึงพอใจในด้านต่างๆ ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความรู้ความสามารถ และด้านการประกอบอาชีพ ด้านสุขภาพพลานามัย ด้านที่อยู่อาศัย และด้านครอบครัว ด้านรายได้ และด้านคมนาคมการสื่อสาร ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพทางใจ ผู้นำชุมชนมีความพึงพอใจในด้านต่างๆ ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการสร้างความมีส่วนร่วมในชุมชน ด้านสุนทรียภาพ และด้านความมั่นคงความปลอดภัย

นอกจากข้อค้นพบดังที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้นำชุมชนยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ อีก ได้แก่ ด้านเนื้อหาทรัพยากรการเรียนรู้ เสนอให้จัดหาทรัพยากรการเรียนรู้เฉพาะด้านเพิ่มเติม เช่น หนังสือเกี่ยวกับ พระหรือพระเครื่อง ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพ ชีวิต การเกษตร การฝึกอาชีพ เป็นต้น ด้านประเภทของทรัพยากรการเรียนรู้ เสนอให้จัดหาประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อออนไลน์เพิ่มเติม และ ด้านกิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ เสนอให้จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการและจุดเด่นจุดเน้นของชุมชน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 มีข้อสังเกตและค้นพบในประเด็นต่างๆ ที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านการสร้างชุมชนสัมพันธ์ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

การที่จะพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีการศึกษา

ความต้องการของชุมชนเป็นเบื้องต้น ดังเช่นงานวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาความต้องการแหล่งการเรียนรู้จากตัวแทนของชุมชนคือกลุ่มผู้นำชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้าน เนื่องจากมีสถานภาพที่สามารถเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนได้และเป็นหน่วยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nakkong (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามยุทธศาสตร์ ซึ่งก่อนการดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต้องมีการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อให้มีเป้าหมายร่วมกัน และมีเจตจำนงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วม และจะส่งผลถึงความรักความหวงแหนที่จะธำรงรักษาสมบัติส่วนรวมนั้นไว้ให้ยั่งยืนต่อไป ผู้ริเริ่มการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ต้องมีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่พอเพียง พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง พัฒนานวัตกรรมในแหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่กำหนดไว้ตรงตามความต้องการของชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ มีการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งเรียนรู้ในด้านอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ รวมถึงทรัพยากรการเรียนรู้ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญที่สามารถจับต้องได้และเป็นรูปธรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bullen (2004) ที่ศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมและการพัฒนาชุมชน พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาชุมชนที่สำคัญด้านการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การเข้าถึงชุมชน การเปิดโอกาสรับสิ่งใหม่สู่ชุมชน การสร้างสะพานเชื่อมความสัมพันธ์กับประชาชนด้วยเครือข่ายสังคมและทรัพยากรอื่นๆ นอกจากนี้ ในฐานะของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นพันธกิจหลักที่ต้องสนับสนุนด้านวิชาการ โดยประสานเครือข่าย และขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งเพื่อการเรียนรู้และเพื่อการร่วมพัฒนา มีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง โดยมีศักยภาพพื้นฐานของชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างความเชื่อมั่นต่อความสำเร็จ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาเชิงวิชาการแก่ชุมชน

2. ด้านรูปแบบหรือประเภทของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ ได้แก่ ประเภทสถาบันบริการสารสนเทศ ประเภทสถานที่ราชการและเอกชน ประเภทสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ประเภทสถานที่ทางภูมิศาสตร์ ประเภทกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม ประเภทบุคคล และประเภทสื่อหรือวัสดุบันทึกข้อมูล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบแหล่งการเรียนรู้ประเภทสถาบันบริการสารสนเทศ โดยการพัฒนาต่อยอดจากโครงสร้างพื้นฐานเดิมที่มีอยู่แล้วคืออาคารสถานที่และทรัพยากรการเรียนรู้ให้พัฒนาขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตลอดจนการจัดระบบการจัดเก็บและการสืบค้นข้อมูลให้สะดวกยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Wantrong (2008) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ประเภทผ้าทอมือให้สามารถจัดเก็บและสืบค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดระบบผ้าทอมือที่ใช้อักษรโรมันและตัวเลขอารบิก และนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไว้ 4 รูปแบบ คือ การเป็นศูนย์เครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ การเป็นแหล่งเรียนรู้ในห้องสมุด การเป็นแหล่งเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ และการเป็นแหล่งเรียนรู้จากระบบฐานข้อมูล ซึ่งแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ นำไปพัฒนาแหล่งเรียนรู้รูปแบบอื่นได้ และเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ตามอัธยาศัยต่อไป ซึ่งเทียบเคียงกับแหล่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ที่มุ่งให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนได้เข้าใช้บริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเช่นกัน

3. ด้านเนื้อหาทรัพยากรการเรียนรู้

เนื้อหาของทรัพยากรการเรียนรู้ที่ผู้นำชุมชนมีความสนใจมากที่สุดคือ ด้านสังคมศาสตร์ รองลงมาคือ ด้านเทคโนโลยีหรือวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เนื่องจากทรัพยากรการเรียนรู้ทั้งสองหมวดครอบคลุมเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบทของผู้นำชุมชนและบริบทการพัฒนาชุมชน กล่าวคือ หมวด สังคมศาสตร์ ครอบคลุมเนื้อหา ด้านรัฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ปัญหาสังคม บริการสังคม การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี คติชนวิทยา และหมวดเทคโนโลยีหรือวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ครอบคลุมเนื้อหาด้านเกษตรศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ การจัดการบ้านเรือนและครอบครัว การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ อุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สินค้าอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง (Panmekha, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Pounngamchuen & Sakkatat (2011) Worapin, Chaikarn, Banjerdrit & Homying (2014) Ngamprapasom, Promsen & Wongjommali (2016) Noojoy, Disathaporn & Lohitwisas (2017) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน พบว่าผู้นำชุมชนควรเป็นผู้นำแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ความสามารถ มีความรอบรู้ในด้านต่างๆ เช่น การวางแผน การวิเคราะห์ชุมชน ปัญหาของชุมชน ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวสอดคล้องกับหมวดหมู่ความสนใจของผู้นำชุมชนดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนผู้นำชุมชน พบว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะด้านของผู้นำชุมชนทั้งสองหมวดใหญ่เช่นเดียวกัน ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ พระหรือพระเครื่อง ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพ ชีวิต การเกษตร การฝึกอาชีพ ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Loetyingyot (2017) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน ซึ่งเนื้อหาที่ผู้นำชุมชนสนใจดังกล่าว เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิต หรือวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนที่ต้องแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนที่อยู่ในการปกครองของตนเอง โดยเฉพาะเนื้อหาด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพผู้นำตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะช่วยส่งเสริมให้รู้จักวิเคราะห์ศักยภาพ สร้างพลังขับเคลื่อนด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกความพอเพียงมาพัฒนาการดำเนินชีวิตต่อไป

4. ด้านบทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนที่ดีให้กับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำในระดับตำบลและหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าผู้นำส่วนใหญ่มีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย รองลงมาคือ แบบเสรี และ แบบมีส่วนร่วม ตามลำดับ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบันที่เน้นการพัฒนาในระดับฐานราก และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pannasil, Kenaphoom & Kosolkittiampon (2015) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 พบว่าผู้บริหารท้องถิ่นควรมีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น การเป็นนักบริหารมืออาชีพ การเป็นแบบอย่างประชาธิปไตย การขับเคลื่อนธรรมาภิบาล และบทบาทอื่นตามสถานการณ์ นอกจากนี้ Kerdmeesuk (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำควรมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ ผู้นำการแลกเปลี่ยน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้นำจริยธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Martiskainen (2017) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำชุมชนในการพัฒนานวัตกรรมระดับรากหญ้า พบว่าองค์ประกอบที่ทำให้

ภาวะการเป็นผู้นำชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำควรฝังตัวอยู่กับเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของชุมชน ผู้นำควรมีการตัดสินใจร่วมกับชุมชน ผู้นำควรดำเนินงานแบบเปิดกว้างและมีชุมชนสัมพันธ์

5. ด้านการพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในศตวรรษที่ 21

ผู้นำชุมชนควรมีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดวิจรณญาณและการประเมิน ทักษะการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ ทักษะการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ทักษะการผลิตและคิดนวัตกรรม ทักษะการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารและความมั่นใจในตนเอง ทักษะทางคุณธรรมและความรับผิดชอบ ซึ่งงานวิจัยที่น่าเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพหรือทักษะของผู้นำชุมชน ได้แก่ Noojoy, Disathaporn & Lohitwisas (2017) Chantuek, Sirisaksomboon & Natechu (2016) และ Mangkhang (2017) จากการประมวลสรุปผลงานวิจัยดังกล่าว พบว่า การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนคือ ต้องพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนต้องได้รับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความรอบรู้ มีเป้าหมายในการทำงานเพื่อชุมชน กล้าเปลี่ยนแปลงและริเริ่มสิ่งใหม่ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการวางแผน และเป็นกลไกสำคัญในการวิเคราะห์ชุมชน เข้าใจปัญหาของชุมชน และสามารถร่วมแก้ปัญหาชุมชนของตนเองได้ นอกจากนี้ Martiskainen (2017) ยังระบุว่าผู้นำควรมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับอนาคตของชุมชน ผู้นำควรมีทักษะการจัดการเชิงปฏิบัติการ ผู้นำควรมีการวางแผนกำหนดผู้ที่มีศักยภาพในการปฏิบัติงานแทนได้ ผู้นำควรมีความมุ่งมั่น มีความเพียร และมีพลัง

6. ด้านองค์ประกอบของการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้

องค์ประกอบของการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบด้านกายภาพกับองค์ประกอบด้านบริการและกิจกรรม ในส่วนขององค์ประกอบด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ และทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งผลการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewnon (2010) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และ Boonmee & Tuamsuk (2013) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในอารามพุทธศาสนาของไทย ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวให้ความสำคัญกับการจัดอาคารสถานที่ บรรยากาศสภาพแวดล้อม และทรัพยากรการเรียนรู้ แสดงถึงบทบาทการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน ช่วยส่งเสริมสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลในชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และยังสะท้อนให้เห็นถึงนโยบาย “บวร” ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และ (หน่วยงาน) ราชการ (หมายรวมถึงสถานศึกษา) ที่ยังคงมีความสำคัญต่อชุมชนหรือสังคมไทยในส่วนขององค์ประกอบด้านบริการและกิจกรรม ในประเด็นการนำไปใช้ประโยชน์นั้น พบว่าแหล่งการเรียนรู้สามารถใช้ประโยชน์ด้านการเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเชิงวิชาการสำหรับชุมชน ได้แก่ การจัดประชุม อบรม สัมมนา เชิงวิชาการ เป็นต้น และผู้นำชุมชนยังเสนอให้มีการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการและจุดเด่นจุดเน้นของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Watcharakiettisak (2016) ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ซึ่งกล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มอาชีพ ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ใช้ศักยภาพจากทุนชุมชน ความร่วมมือจากผู้นำและแกนนำกลุ่มอาชีพ นอกจากนี้ แหล่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้ ยังสามารถขยายขอบเขตบริการและกิจกรรมออกไปได้อีก ตามแนวคิดการวิจัยของ Nilvised & Pewnim (2015) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็น

แหล่งเรียนรู้ โดยได้นำเสนอรูปแบบของกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การจัดทัศนศึกษานาชมของจริงภายในแหล่งการเรียนรู้ การจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ การจัดทำเอกสารเผยแพร่ และ การจัดทำเว็บไซต์ของแหล่งการเรียนรู้

7. ด้านความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาระดับโลกและระดับประเทศ กล่าวคือ ในระดับโลกได้ระบุไว้ในเอกสารวาระสำหรับศตวรรษที่ 21 หรือแผนปฏิบัติที่ 21 (United Nations, 1992) บทที่ 40 ประเด็นด้านสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Chapter 40 Information for Decision-making) โดยระบุว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นให้ความสำคัญกับประชาชนทุกระดับในฐานะที่เป็นทั้งผู้ให้บริการและผู้ให้บริการสารสนเทศ จึงมีพันธกิจสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงจนถึงระดับรากหญ้า รวมถึงการพัฒนาการเข้าถึงสารสนเทศ ส่วนในระดับประเทศ ได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016) ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีแนวทางการพัฒนาคือด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในประเด็นด้านการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต จากผลการวิจัยในประเด็นความต้องการด้านประเภทของแหล่งการเรียนรู้พบว่า มีความต้องการแหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อดิจิทัลมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิบัติที่ 21 หรือวาระสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสำคัญ แต่การวิจัยครั้งนี้ เลือกพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่มีความต้องการในระดับรองลงมาคือแหล่งการเรียนรู้ประเภทสถาบันบริการสารสนเทศเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานที่ดำเนินการยังไม่รองรับต่อการพัฒนาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในอนาคต ต้องมีการพัฒนารูปแบบของแหล่งการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้นำชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำสู่การปฏิบัติและเพื่อนำสู่การวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์และการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ การจัดสร้างแหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ และอาจมีลักษณะเป็นแหล่งการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม แต่วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งคือมุ่งให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ จึงควรมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ มีความสนใจเข้าใช้บริการและใช้ประโยชน์ตามวาระโอกาสต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ให้คุ้มค่าอย่างแท้จริง โดยอาจประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านนักศึกษาที่เป็นบุคคลในพื้นที่บริการ ในการใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของชุมชน การใช้เป็นแหล่งจัดกิจกรรมของชุมชน การใช้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นต้น

2. ด้านการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้เป็นสถานที่ที่ต้องมีการบำรุงรักษาดูแลอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในด้านความสะอาดของอาคารสถานที่ และความปลอดภัยของทรัพยากรการเรียนรู้ รวมถึงวัสดุครุภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้คงสภาพที่พร้อมสำหรับการให้บริการในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้ จึงควรกำหนด

บุคคลผู้รับผิดชอบและกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายสามารถสืบสานการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความพร้อมสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป รวมถึงควรมีการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น จัดหาวัสดุครุภัณฑ์เพื่อตกแต่งให้มีบรรยากาศที่เชิญชวนเข้าใช้บริการ โดยการบริหารจัดการด้วยชุมชนเอง และ/หรือแสวงหาความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

3. ด้านการให้บริการแหล่งการเรียนรู้ เนื่องจากสถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ อาจไม่ได้เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ เนื่องด้วยข้อจำกัดบางประการ โดยเฉพาะด้านบุคลากรวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและการให้บริการในแหล่งการเรียนรู้ ดังนั้น หากจำเป็นหรือเป็นไปได้ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องควรจัดหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงตามสายงานอาชีพสำหรับการปฏิบัติงานเต็มเวลา หรือจัดหาอาสาสมัครในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในการให้บริการมาประจำแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้สามารถบริการชุมชนได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. ด้านบริบทการวิจัยครั้งต่อไป การต่อยอดงานวิจัยครั้งต่อไป สามารถดำเนินการได้หลายประเด็น ได้แก่ การดำเนินการวิจัยประเมินผลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในระยะที่ 2 เพื่อทราบถึงการดำรงอยู่ การใช้ประโยชน์ และความก้าวหน้าหรือการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และระยะที่ 3 เพื่อทราบถึงการขยายผลสู่ชุมชนอื่นต่อไป การปรับเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยเป็นประชาชนทั่วไป เพื่อขยายผลให้เข้าถึงผู้ใช้บริการอย่างทั่วถึงทุกกลุ่ม การจัดกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชนตามประเด็นที่สอดคล้องกับความสนใจของประชาชน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบแหล่งการเรียนรู้แบบออนไลน์หรือแบบเสมือนจริง เพื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบแหล่งเรียนรู้แบบสัมผัสได้ การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้แบบมีชีวิต แหล่งเรียนรู้สีเขียว หรือแหล่งเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ ตามกระแสหลักของโลกปัจจุบัน เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- Ampanwong, S. (1990). *Use of library services and research report writing*. Bangkok: Thai Wattana Panich. [In Thai]
- Boonmee, C. & Tuamsuk, K. (2013). Community learning resources management practices in Thai Buddhist monasteries. *Procedia Social and Behavioral Science*, 73, 175-180.
- Bullen, P. (2004). *A social capital and community development: Research project of the Warnervale District Community*. Wyong Shire: The Crime Prevention Division of the Attorney-General's Office and the Premier's Department and Wyong Shire Council.
- Chantuek, T., Sirisaksomboon, J & Natechu, K. (2016). Analysis of structural equation model for community leaders to develop administrative capacity strong community. *RMUTL Journal of Business Administration and Liberal Arts*, 4(2), 52-59. [In Thai]
- Committee on the Development of Quality of Life for People. (2017). *Report on the quality of life of Thai people based on basic necessity information*. Bangkok: Department of Community Development, Ministry of the Interior. [In Thai]

- Imsuwan, C. (2009). *Lifelong learning resources*. Bangkok: Office of Non-Formal Education, Ministry of Education. [In Thai]
- Kaewnnon, P. (2010). *Model for management lifelong learning centre at Khaodurian Community, Tambon Khaphra, Amphoe Muang, Nakhon Nayok Province*. Master of Arts, Program of Cultural Resource Management, Silpakorn University. [In Thai]
- Kerdmeesuk, P. (2013). Knowledge management for community leader's development: A case study the community leaders of Wat Puranawad. *Academic Journal Bangkok Thonburi University*, 5(1), 11-18. [In Thai]
- Loetyingyot, S. (2017). The potential development of community leader for poverty reduction of the community in the place of civilization Non Soong Nakhon Ratchasima with the Philosophy of Sufficiency Economy. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapa University*, 25(48), 177-202. [In Thai]
- Mangkhang, C. (2017). Community potentials and citizen participation in ecotourism management towards learning resources on community enterprise of Ban Mea Kam Pong, Chiang Mai. *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(2), 265. [In Thai]
- Martiskainen, M. (2017). The role of community leadership in the development of grassroots innovations. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 22, 78-89.
- Nakkong, W. (2014). *Guidelines for the Development of Learning Centers in accordance with Bangkok Metropolitan Administration Strategy*. (Doctoral Dissertation, Ph.D. in Development Education, Chulalongkorn University, Thailand). [In Thai]
- Ngamprapasom, P., Promsen, W., & Wongjommali, P. (2016). Research and development community leadership in the watershed forest resource management with social capital. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapa university*, 24(46), 265-286. [In Thai]
- Nilvised, D. & Pewnim, M. (2015). Cultural resource management for a source of learning at Watbowonnivetvihara. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(3), 889-904. [In Thai]
- Noojoy, A., Disathaporn, C. & Lohitwisas, S. (2017). Development of community leader potential for being learning community. *Journal of Industrial Education*, 11(1), 119-130. [In Thai]
- Noojoy, A., Disathaporn, C. & Lohitwisas, S. (2017). Learning community leader. *Journal of Research and Curriculum Development*, 6(2), 49-64. [In Thai]
- Committee on the Development of Quality of Life for People. (2017). *Report on the quality of life of Thai people based on basic necessity information*. Bangkok: Department of Community Development, Ministry of the Interior. [In Thai]

- Pannasil, P., Kenaphoom, S. & Kosolkittiamporn, S. (2015). The role of local executive in the 21st century. *The Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 146-161. [In Thai]
- Phanmekha, P. (2009). DDC 22: Classification of books and plans divided among the Dewey Decimal System. Bangkok: Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Srinakharinwirot University. [In Thai]
- Phonsri, S. (2013). Developing the ability of individuals and groups. (2nd ed.) Bangkok: Odeon Store. [In Thai]
- Poungngamchuen, J. & Sakkatat, P. (2011). Community leaders' potential development in the community development sector of Chergng Doi Sub-district, Doi Saket District Chiang Mai. Chiang Mai: Maejo University. [In Thai]
- Sasithornsawapa, N. (2017). Leadership and local government. Bangkok: Multimedia Business for Education, Suan Sunandha Rajabhat University. [In Thai]
- Sinlarat, P. (2014). The skill of the 21st century: must step away from the trap of the West. Bangkok: College of Education, Dhurakij Pundit University. [In Thai]
- Srithong, N. (2009). Increasing leadership potential in community development work. Bangkok: Odeon Store. [In Thai]
- Thai Library Association. (2006). Library Standards. Bangkok: Thai Library Association Under The Patronage of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn. [In Thai]
- Tulyashuk, T. (2013). Academic library services guidelines for the new age. *Library and Information Science KKU*, 24(1-3): 1-13. [In Thai]
- United Nations. (1992). Agenda 21. [Online]. Retrieved April 17, 2018, from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- Wantrong, S. (2008). Development of learning resources, hand-woven fabrics of ethnic groups in Mekong sub-region. (Doctoral Dissertation, Ph.D. in Regional Development Strategy, Surindra Rajabhat Univesity, Thailand). [In Thai]
- Watcharakiettisak, T. (2016) Community economic strengthening by developing community enterprise group at Tambonpolsongkram Administration Organization, Nonsung District, Nakhonratchasima Province. *Journal of Business Administration The Association of Private Higher Education Institution of Thailand*, 5(1), 43-54. [In Thai]
- Worapin, C., Chaikarn, P., Banjerdrit, S. & Homying, W. (2014). Attributes of the modern leadership with professional management competencies of municipal clerks in the central region. *Journal of the Researchers Association*, 19(1), 86-96. [In Thai]